

פרשת חוקת: "וכי נחש ממית?"

ישנן נשים עשירות כל כך, שאת היהלומים היקרים שלהן אינן יכולות לענוד, מפני הסכנה שבאבדתם או גניבתם. לקושי נמצא פתרון: היהלום נשלח לצורך שתפקידו לייצר יהלום זהה בתכלית ליהלום האמיתי. מעתה תענוד האישה את עותק היהלום, המזויף, שדומה ליהלום השמור בכספת.

למי שאינו מורגל בצרות של עשירים, הסיפור הזה נשמע מופרך. אם בסופו של דבר האישה אינה נהנית מן היהלום המקורי שבכספת, מדוע לרכוש אותו? מדוע לא להסתפק בזיוף שלו היפה כשלעצמו? התשובה מורכבת, והיא קשורה לכך שיש ביהלום דבר מה שהוא מעבר לאסתטיקה ולהתקשטות. בזכות התכשיט האישה זוכרת בכל עת את מעמדה ואת רוב עושרה השמור לה.

איש אינו חף מן ההיתלות בסמלים והעמדתם במרכז. אדם שמח לראות את חשבון הבנק שלו גדוש במספרים בעלי כמה אפסים גם אם אין לו מטיל זהב למששו בידו. גם לו היה לו מטיל כזה, הוא היה מתקשה לשמח במטיל זהב, כשם שהוא שמח ביכולת הכלכלית שזה מעניק לו. משמעותו של המטיל אינה בהכרח ממשותו אלא במה שהוא מייצג.

הנטייה להתרכז במסמל ולא במסומל, היא נטייה אנושית. לעיתים מתקשים אנשים לגשת אל הדבר עצמו. הממשות היא עולם מורכב מידי. מטיל זהב הוא גם אוצר כלכלי הוא גם אוצר טבע, הוא גם תרבות כימית, הוא גם חומר וכדומה. אילו מנקודות המבט אדם אמור לאמץ כשהוא רואה את המטיל? מהו היחס שעליו לגבש כלפיו. סימון רוחני של היסודות הטמונים בחפץ מסויים, מאפשר לנטרל היבטים שונים שלו ולמקד את האדם במשמעות ה"נכונה" או המתאימה של הדבר הממשי. במטען הרוחני שלו. הקושי לתפוס דבר מה כשהוא לעצמו, מוצא פיתרון בהסתייעות בכלים מתווכים, בסימנים וסמלים.

הפרשה מספרת לנו על תקיפת הנחשים את עם ישראל במדבר. (במדבר כא, ו). תפילתו של משה על הנשוכים במגיפה הגדולה נענית, והקב"ה מצווה את משה: "עשה לך שרף ושים אותו על נס והיה כל הנשוך וראה אותו וחי" (שם, ח). משה נענה לצו, בהכינו נחש עשוי נחושת אשר כל המביט בו נרפא מיד. והמשנה תוהה "וכי נחש

ממית או נחש מחיה" (משנה, ראש השנה, ג, ח). מה עניינו של נחש הנחושת ומה כוחו לרפא את המגיפה? אפשר להסביר את הדברים באותו אופן. הנחשים נשלחו לנגוף בעם על ידי הקב"ה. אבל נחשים הם מכת טבע מדברית ותופעת טבע נפוצה. נחש נחושת מלאכותי, אינו תחליף למציאות, הוא רק סימול והעצמה שלה, ניסיון לחקוק את פשרה. נחש הנחושת הוא תזכורת לכך שיש לראות בנחש הממשי שליח משמים. להבין שהוא ייצוג לכך שחיינו תלויים לנו מנגד, שהם אינם מובטחים לנו, וכי אנו נתונים על גשר צר כל חיינו, לולא ה' שהיה לנו. "אלא בזמן שישראל מסתכלים כלפי מעלה ומשעבדים את לבם לאביהם שבשמים היו מתרפאים". נחש הנחושת אין בו כל ממש, אולם הוא מהווה תזכורת מרשימה ומוצלחת למביטים בו על נוכחות ה' בעולם. הוא מסייע בידינו לקרוא לנחשים הממשיים בשמם.

לשון ה'הבטה' שנקטה התורה ביחס למסתכלים בנחש הנחושת, היא לשון טעונה: "וְהָיָה אִם-נִשְׁפָּח הַנְּחָשׁ אֶת-אִישׁ וְהָבִיט אֶל-נֶחֱשׁ הַנְּחָשׁ וְחָי" (שם, ט). לשון זו אכן רומזת שהמתכוון להצלה איננו עצם הנוכחות של הנחש, אלא היכולת להבין באמצעותו את סודו של העולם (הכתב והקבלה, שם; גור אריה, בראשית טו).

נחש הנחושת מסייע בידינו להבין שהעולם הפיזי הוא סמל בעצמו, ייצוג של אידיאה רוחנית, וכי משמעות העולם היא מעבר למה שניתן לראות או לקלוט בראייה חופשית. המרת הנחשים החיים בנחש נחושת היא המרה של ממשות רבת פנים, בסמל.

אבל המרה זו יש בה גם סיכון, היא עלולה לגרום להחלפת עיקר בטפל. חז"ל מספרים כי חזקיהו המלך כיתת את נחש הנחושת. וכי חכמים הודו לו. הסיבה לכך שהיה צורך לכתות את הנחש היתה טעותם של בני ישראל

בס"ד, אתר בית מורשה, פרשת חוקת תשע"ג, מיכל טיקוצ'ינסקי

שהחלו לסגוד לסגולות הריפוי של הנחש. וכמו שמופיע בירושלמי "וכי עבודה זרה היא? והלא משה עשאו, אלא מלמד שהיו ישראל תועין אחריו עד שבא חזקיה והעבירו" (ירושלמי, ע"ז פרק ג).
הבריחה אל הייצוג והסמל, היא בריחה אל הרעיון והאידיאה בטהרתה, מקום שבו הכל מושלם. אך זוהי עבודה זרה. החזרה אל המציאות קשה יותר, אבל בה האתגר האמיתי.